

Časová souslednost (*consecutio temporum*)

- dva typy: indikativní (ve VV bude indikativ) a konjunktivní (ve VV bude konjunktiv)
- latina má tzv.
 1. časy absolutní (zařazení děje vzhledem k „ted“, kde se nachází mluvčí): hlavně préz., pf., fut. I.
 2. časy relativní (zařazení vzhledem k jinému času nebo bodu na časové ose): zejména plpf., fut. II., opisné časování, dále impf.
- **pozor na záměnu pojmů** přítomnost – minulost – budoucnost (absolutní chápání času) a současnost – předčasnost – následnost (relativní chápání času); ind. impf. je např. minulý čas, který vyjadřuje současnost s jiným dějem minulým.

INDIKATIVNÍ SOUSLEDNOST

Indikativní souslednost se uplatní v případě, že ve větě vedlejší je indikativ.

Základní schéma indikativní souslednosti:

	děj přítomný	děj minulý	děj budoucí
předčasnost	ind. pf.	ind. plpf.	ind. fut. II.
současnost	ind. préz.	ind. impf.	ind. fut. I
následnost	ind. préz. opisného časování (-urus sum, event. gerundivum + sum)	ind. impf. (pf.) opisného časování (-urus eram, event. gerundivum + eram)	ind. fut. I opisného časování (-urus ero, event. gerundivum + ero)

Následnost po ději přítomném se neobjevuje příliš často.

Příklady (Peňáz, s. 11)

děj přítomný	
předčasnost	<i>Librum, quem frater ēmit (pf.), lego (préz.).</i> Čtu knihu, kterou si bratr koupil.
současnost	<i>Librum, quem frater emit (préz.), lego (préz.).</i> Čtu knihu, kterou si bratr kupuje.
následnost	<i>Librum, quem frater empturus est (préz. op. čas.), lego (préz.).</i> Čtu knihu, kterou si bratr chce koupit / si koupí. <i>Librum, qui emendus est (gerv. + prez. esse), lego (préz.).</i> Čtu knihu, která má být koupena.
děj minulý	
předčasnost	<i>Librum, quem frater emerat (plpf.), legi / legebam. (pf. / impf.)</i> Přečetl / četl jsem knihu, kterou bratr koupil.
současnost	<i>Librum, quem frater emebat (impf.), legi / legebam. (pf. / impf.)</i> Přečetl / četl jsem knihu, kterou bratr (v té době) kupoval.
následnost	<i>Librum, quem frater empturus erat / fuit (impf. / pf. op. čas.), legi / legebam. (pf. / impf.)</i> Přečetl / četl jsem knihu, kterou bratr chtěl koupit / koupí. <i>Librum, qui emendus erat / fuit (gerv. + impf. / pf. esse), legi / legebam. (pf. / impf.)</i> Přečetl / četl jsem knihu, která měla být koupena.
děj budoucí	
předčasnost	<i>Librum, quem frater emerit (fut. II.), legam (fut I.).</i> Budu číst knihu, kterou bratr koupí.
současnost	<i>Librum, quem frater emet (fut I.), legam (fut I.).</i> Budu číst knihu, kterou bratr bude kupovat.
následnost	<i>Librum, quem frater empturus erit (fut. I. op. čas.), legam (fut I.).</i> Budu číst knihu, kterou bratr chce koupit / koupí. <i>Librum, qui emendus erit (gerv. + fut. I. esse), legam (fut I.).</i> Budu číst knihu, která bude mít být koupena.

KONJUNKTIVNÍ SOUSLEDNOST

- souslednost se uplatňuje i tehdy, když je ve VV konjunktiv
- protiklad indikativ x konjunktiv je charakterizován zejména protikladem reálný (ind., „objektivně“ informuje) x nereálný (konj., neinformuje „objektivně“, navíc rys typu přání, vůle, hodnocení, připustka atd.)
- problém je v tom, že konjunktiv měl tendenci se vyvíjet ve způsob vyjadřující pouze subordinaci (vyjádření toho, že se jedná o větu vedlejší); výrazné je to např. v obsahových větách tázacích
- výsledkem je stav, kdy konjunktiv někdy přináší specifický významový odstín, jindy takový odstín prakticky neexistuje. Z toho plyne komplikovanost užívání konjunktivu.
- o rozdílu mezi indikativem a konjunktivem viz Peňáz, s. 12. Ukazuje to na větě časové a vztažné x obsahové tázací
- u konjunktivní souslednosti je zásadní rozlišení tzv. **času hlavního** (zejména ind. prez., ind. fut., imperativ) a **času vedlejšího** (minulé časy); prez. se spojuje s fut., protože neexistuje konj. fut.

Základní schéma konjunktivní souslednosti (ve VV je konjunktiv):

	čas hlavní (préz., fut., imper.)	čas vedlejší (minulé časy)
předčasnost	konj. pf.	konj. plpf.
současnost	konj. prez.	konj. impf.
následnost	opisné časování s konj. prez. (-urus sim, event. gerundivum + sim)	opisné časování s konj. impf. (-urus essem, event. gerundivum + essem)

Příklady

čas hlavní (préz., fut., imper.)	
předčasnost	<i>Non dubito, non dubitabo, quin venerit (konj. pf.)</i> Nepochybuji / nebudu pochybovat, že přišel.
současnost	<i>Non dubito, non dubitabo, quin veniat (konj. prez.)</i> Nepochybuji / nebudu pochybovat, že přichází.
následnost	<i>Non dubito, non dubitabo, quin venturus sit (konj. prez. op. čas.)</i> Nepochybuji / nebudu pochybovat, že přijde.
čas vedlejší (minulé časy)	
předčasnost	<i>Non dubitabam / non dubitavi, quin venisset (konj. plpf.)</i> Nepochyboval jsem, že přišel.
současnost	<i>Non dubitabam / non dubitavi, quin veniret (konj. impf.)</i> Nepochyboval jsem, že přichází.
následnost	<i>Non dubitabam / non dubitavi, quin venturus esset (konj. impf. op. čas.)</i> Nepochyboval jsem, že přijde.

- Konjunktivní souslednost se v některých typech vět neuplatňuje v celém rozsahu, ve větách účelových a obsahových žadacích se např. používají jen konjunktivy pro současnost. Tyto zdánlivé nepravidelnosti jsou často způsobeny např. významem řídicích sloves a vedlejších vět. Řídicí predikáty obsahových vět žadacích jsou např. orientovány svým významem do budoucna, a proto je dostačující konjunktiv pro současnost.

Hlavní a vedlejší časy, zvláštní případy (N§§356, 357, s. 243)

Některé „odchylky“ od výše uvedeného schématu jsou způsobeny tím, že rozlišování časů hlavních a vedlejších je složitější, než uvádí základní schéma:

1. **prézens historický** se považuje za čas **hlavní i vedlejší**
Vercingetorix Gallos hortatur ut communis libertatis causa arma capiant.
Vercingetorix povzbuzuje všechny Galy, aby se kvůli společné svobodě chopili zbraní (šli bojovat za svobodu všech Galů).
Omnes Verres certiores facit quid opus esset.
Verres všechny informuje o tom, co je potřeba.
2. **infinitiv historický** se považuje za čas **hlavní i vedlejší**, v **klasické době** spíše jako **vedlejší**
3. tzv. **praeteritopraesentia memini, odi, novi** mají platnost **hlavního času** (stav v přít. vzešlý z minulého děje, srov. předpřítomný čas v moderních jazycích).

4. tzv. **logické perfektum** (perfektum, které označuje děj, jehož důsledky trvají do přítomnosti, srov. předpřítomný čas v moderních jazycích) jako **čas hlavní**. Týká se to zejména perfekt některých sloves, např. *veni* „přišel jsem, tj. jsem zde“, *perspexi* „spatřil jsem, tj. vidím / vím“, *decrevi* „rozhodl jsem, tj. je stanoveno“, *consuevi* „zvykl jsem si, tj. jsem zvyklý“, *didici* „naučil jsem se, tj. vím“, *oblitus es* „zapomněl jsi, tj. nevíš“
*An **oblitus es** quid initio **dixerim**?*
 Už nevíš, co jsem řekl na začátku?
5. ve vedlejší větě, která předchází větě hlavní, se někdy nerespektuje souslednost (N§361, s. 245)
*Quae causa **fu**erit, testes **dix**erunt.*
 Svědci řekli, co bylo příčinou.
6. čas ve větě vedlejší se řídí podle věty vložené a nikoliv podle věty hlavní (N§361, s. 245)
*Lex **cur**avit, quod semper in re publica **ten**endum est, ut plurimum **vale**ant optimi.*
 Zákon se postaral o to, na co se má ve státě vždy dbát, aby se dobří lidé měli velmi dobře.
7. volné přiřazení věty vedlejší (N§361, s. 244)
*Dictator tribunis militum **im**peravit ut sarcinas in unum conici **iube**ant.*
 Diktátor přikázal vojenským tribunům, aby nařídili snést zavazadla na jedno místo.

POUŽITÍ INFINITIVŮ

- u infinitivů se většinou nemluví o souslednosti, protože jejich použití se neliší podle toho, jaký čas je ve VH
- infinitiv prez. vyjadřuje současnost, inf. pf. předčasnost a inf. fut. následnost, tedy:

„Říkal / říká, že právě vidí mého bratra.“	→	inf. préz.
„Říkal / říká, že viděl mého bratra.“	→	inf. pf.
„Říkal / říká, že uvidí mého bratra.“	→	inf. fut.

POUŽITÁ LITERATURA

- GHISELLI, Alfredo – CONCIALINI, Gabriela. *Il nuovo libro di latino – vol. I. Teoria*. V ristampa. Bari : Laterza, 2002. 550 s. ISBN 88-421-0322-5.
- NOVOTNÝ, František. *Základní latinská mluvnice*. Vyd. 2., v H & H 1. Jinočany : H & H, 1992. 297 s. ISBN 80-85467-91-7.
- PEŇÁZ, Petr – URBANOVÁ, Daniela. *Syntax latinského souvětí*. Pracovní text UKS FFMU.
- TRAINA, Alfonso – BERTOTTI, Tullio. *Sintassi normativa della lingua latina : teoria*. 2. ed. Bologna : Cappelli Editore, 1993. 519 s. ISBN 88-379-0717-6.